

Prehľad chytákov a výnimiek

Rytmický zákon

Výnimky z rytmickeho krátenia - zákona (porušené pravidlo o rytmickej krátení)

- týmto pojmom označujeme porušenie pravidla o rytmickej krátení, t.j. v slove nasledujú po sebe dve dlhé slabiky (trnie, piesní, páví, zmúdrať...)

Uplatnenie pravidla - zákona o rytmickej krátení (dodržené pravidlo)

- druhá slabika sa skracuje:

miesto (vzor mesto – mestá) – ALE miesta

biely (vzor pekný)

svieži (vzor cudzí)

prípona –ár – ALE mliekar, prevádzkar

chytá – ALE skrýva

Pravopis

byť (nachádzať sa) – biť (udierať)

dobyť (hrad) – dobiť (baterky)

bydlo (bydlisko) – bidlo (palička)

my (všetci) – mi (mne)

syčať (vydávať zvuk ssssss) – sipieť (hus) – sykať (vyslovovať sykavky)

vyť (vlk zavýja) – viť (zavinúť do perinky)

rým (v básni) – Rím (mesto)

mys (výbežok do mora) – miss (kráľovná krásy)

osi (os - priamky) – osy (osa - hmyz)

+ **POZOR!!!** husi, krvi, obuvi, zemi...

+ v lokáli **NIKDY NEPIŠEME Y!!!**

Podstatné mená

Zvieracie podstatné mená mužského rodu

psy (tie – vzor dub) – psi (tí – vzor chlap)

↓
ako neživotné

(vlky, vtáky)

↓
ako životné

(vlci, vtáci)

Konkrétne a abstraktné podstatné mená

- niektoré podstatné mená môžu patriť k obom druhom – napr.:

HODINY – na stene – **konkrétne**

HODINY – 60 minút – časový úsek – abstraktné

SEDENIE – nábytok (napr. na terase) – **konkrétne**

SEDENIE – činnosť – abstraktné

- plyny – **konkrétne** podstatné mená (dajú sa stlačiť, uzavrieť do nádoby)

Pomnožné podstatné mená

- sú podstatné mená, ktoré nemajú tvar singuláru
- rod a vzor určujeme podľa **N plurálu** a **L plurálu**

-	vzory	nominatív	lokál
y e	dub	dostih y	o dostih och
	stroj	Tlmač e	o Tlmač och
	žena	plavk y	o plavk ách
	ulica	nožnic e	o nožnic iach
a á ia ä	mesto	úst a	o úst ach (ách)
	srdce	plúc a	o plúc ach (iach)

- **HODINY** – na stene – pomnožné podstatné meno
- **dve hodiny** – jedna hodina

Podstatné meno PANI

- keď stojí samostatne – **skloňujeme**
Na zastávke stáli dve panie. S tou paňou sa poznám.
- ak sa za ním nachádza meno, priezvisko, funkcia – je **nesklonné**
Naša pani učiteľka sa volá Janka. Pani poštárka priniesla list.

Podstatné mená zakončené na **-um** (publikum, gymnázium) – skloňujeme podľa vzoru **mesto**

Podstatné mená zakončené na **-zmus** (optimizmus, organizmus) – skloňujeme podľa vzoru **dub**

Prídavné mená

- privlastňovacie prídavné mená v strednom rode majú príponu **-o** (otcovo auto, bratovo pero...)
- na privlastňovacie prídavné mená (a zámená) sa pýtame **čí? čia? čie?** (NIE KOHO?)
- mäkká spoluhláska sa pri skloňovaní zvieracích prídavných mien zachováva:

včelí med – o včelom mede

sokolí let – o sokolom lete

motýlie krídlo – o motýlom krídle

Zámená

- mužský rod životné – **TÍ, ONI, RADI, SAMI**
Tí chlapci (oni) bývajú doma radi sami.
- mužský rod neživotné, ženský rod, stredný rod – **TIE, ONY, RADY, SAMY**
Tie ženy (ony) bývajú doma rady samy. Tie deti (ony) bývajú doma rady samy.

SÁM – SAMÝ, SAMA – SAMÁ, SAMO – SAMÉ

- **sám, sama, samo** (pl. sami, samy) – označujú jednu osobu, vec... – jediný, samotný, bez dohľadu

Prišiel sám. (iba on) Dieťa bolo doma samo. (nik ho nestrážil) Kabelku si kúpila sama. (nik iný jej ju nekúpil)

- **samý, samá, samé** (pl. samí, samé) – označujú množstvo, veľa kusov jedného druhu...

Boli tam samí chlapci. (iba chlapci, žiadne ženy) Lúka bola samý kvet. (veľa kvetov)

SKLOŇOVANIE ZÁMEN

- **-i-** píšeme len v inštrumentáli singuláru - S mojím bratom sme navštívili Prahu. ALE! Mojim bratom priniesol Ježiško lego. – Idem s ním k lekárovi. ALE! Pôjdem k nim zajtra.

OPYTOVACIE ZÁMENÁ

- **kde?** – pýtame sa na miesto (Kde ste boli minulý rok na dovolenke?)
- **kam?** – pýtame sa na smer (Kam pôjdeme v lete na dovolenku?)
- **aký?** – pýtame sa na vlastnosť (Aké si mal prázdniny?)
- **ktorý?** – vyberáme z možností (Ktorú farbu máš najradšej?)

OSOBNÉ ZÁKLADNÉ ZÁMENO ON

- v A sg. má 5 tvarov – jeho, neho, ho, -ňho, -ň
- **-ňho** používame, ak zámeno nahrádza životné podstatné meno
*Išiel o brata do školy. – Išiel **poňho**.*
*Vydala sa za Jura. – Vydala sa **zaňho**.*
- **-ň** používame, ak nahrádza ostatné podstatné mená
*Išli po drevo. – Išli **poň**.*
*Schoval sa za plot. – Schoval sa **zaň**.*

ZÁMENÁ JEJ, ICH, JEHO

- **čí? čia? čie?** – spájajú sa s podstatným menom – **osobné privlastňovacie**
V ich dome straší. Jej meno je Júlia.
- pýtame sa pádovou otázkou, stoja samostatne – **osobné základné**
Včera som ich stretla v meste. Povedz jej, že zajtra neprídem.

Druhotné slovné druhy

- niektoré slová môžu byť viacerými slovnými druhmi, napr.

Pes prebehol **okolo** našej záhrady. (okolo koho? čoho?) – viaže sa s pádom - predložka

Prešiel **okolo**. (kadiaľ?) - príslovka

Má **okolo** dvadsať rokov. (asi, približne, možno...) – dá sa nahradiť inou časticou – častica

Vybehol **hore** kopcom. – (hore kým? čím?) – predložka

Vyskočil **hore**. (kam?) – príslovka

Jožko šiel zo školy rovno **domov**. (kam?) – príslovka

Domov je tam, kde žijú moji rodičia. (kto? čo?) – podstatné meno

Mama **a** otec. – spojka

A včera neprišli. – častica

Patrí ti veľká **vďaka**. – podstatné meno

Vďaka tebe sme vyhrali. - predložka

Číslovky

PRAVOPIS:

- zložené základné číslovky v základnom tvare (N) píšeme:

1. všetko spolu (dvetisícristoosemdesiatpäť)

2. tisícky zvlášť, stovky zvlášť, desiatky a jednotky spolu (dvetisíc tristo osemdesiatpäť)

- v ostatných pádoch píšeme aj desiatky a jednotky oddelene (s osemdesiatimi piatimi)
- násobné číslovky: **ráz/razy** – oddelene, **-krát, -násobný** – spolu

SKLOŇOVANIE:

- zložené číslovky zakončené na -jeden sú **nesklonné** (tridsaťjeden žiakov, o tridsaťjeden žiakoch, s tridsaťjeden žiakmi...)

JEDEN/JEDNA:

- **jedna** – len v spojení s podstatným menom ženského rodu (jedna žena, jedna váza...)
- **jeden** – v spojení s mužským rodом (jeden muž, jeden strom)
+ v prípade, že stojí samostatne (vyhrali dva jeden, cvičenie číslo jeden...)

Slovesá

Byť/mať – plnovýznamové alebo neplnovýznamové

- **byť** – vo význame existovať, nachádzať sa – **plnovýznamové** (*Na stole je šálka. Je Janka doma?*)
- v ostatných významoch – **neplnovýznamové** – potrebuje doplnenie (*Môj otec je lekár.*)
- **mať** – vo význame vlastniť – **plnovýznamové** (*Mám psa. Má troch bratov.*)
- vo význame mať povinnosť niečo urobiť – **neplnovýznamové** (*Mám sa naučiť báseň. Mám prísť aj zajtra?*)

Slovesný spôsob a čas

- rozkazovací spôsob tvoríme LEN v prítomnom čase (2. os. sg., 1. a 2. os. pl.)
- podmienovací spôsob existuje v:
prítomnom čase – spieval by som
minulom čase – bol by som spieval
- **dokonavé slovesá nemajú prítomný čas**

Jednoduchý a zložený slovesný tvar

- k jednoduchému slovesnému tvaru patria aj zvrtné slovesá
- k zloženému slovesnému tvaru všetky slovesá v minulom čase – tzn. aj 3. osoba (aj keď je tento tvar tvorený len jedným slovom)

Delenie slov na slabiky

- v slovách cudzieho pôvodu sa nenachádzajú dvojhlásky, pri delení na slabiky sa teda delia, napr. de-mo-kra-ci-a, re-vo-lú-ci-a...

Priama reč

- poznáme tri rôzne možnosti priamej reči:

„Priama reč,!?“ uvádzacia veta.

Uvádzacia veta: „Priama reč.?!“

„Priama reč,“ uvádzacia veta, „priama reč.?!“

Čiarka pred ako

- pri porovnávaní čiarku nepíšeme – vysoký ako jedľa
- keď pripájame vetu, čiarku píšeme – Povedz, ako sa máš.

Citoslovcia

- vo vete ich odčleňujeme čiarkou – Člup, žaba skočila do vody! Ach, veľmi ma bolí noha!
- okrem prípadov, keď vo vete nahrádzajú sloveso – A žaba člup do vody!

Vetné členy

- vetný člen, ktorý rozvíja podstatné meno = **nezhodný prívlastok**
- ak sa vieme na slovo opýtať pádovou otázkou (predmet) aj otázkou na príslovku (príslovkové určenie), **príslovkové určenie má vždy prednosť!!!**

Spojovník a pomlčka

- **spojovník** – kratší – bez medzery
- napr. Jozef Cíger-Hronský, 100-percentný výkon, chtiac-nechtiac...
- používa sa pri rozdeľovaní slov na konci riadka

- **pomlčka** – dlhšia – s medzerou
- napr. časové rozpätie (1990 – 2000), staroba – choroba...

Predložky

- **o** (~~za~~) desať minút, **po** (~~za~~) prvé, prišiel **po** (~~pre~~) brata, píše (~~s~~) perom (**bez predložky**), mať predpoklad **na** (~~pre~~) niečo, návod **na** niečo (~~k niečomu~~), **pre** (~~kvôli~~) chorobu neprišiel